

2024 р.). Ч. 2. Київ: АПСВТ, 2024. С. 97-100.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/19662>.

9. Щербаков О. Л. Пріоритетні завдання молодіжної стратегії: координація, управління та введення в дію. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., (м. Миколаїв, 9 грудня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 354-357. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/20113>.

Секція 1. Психологія конфлікту в умовах сучасних соціальних трансформацій

Курепін В.М., кандидат економічних наук

Миколаївський національний аграрний університет

КОНФЛІКТНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ ВОЄННОГО ХАРАКТЕРУ

Соціальна напруженість, зумовлена умовами воєнного стану в Україні, спричинила істотне підвищення частоти та інтенсивності міжособистісних конфліктів. Небезпеки для життя, нестабільність, вимушене переселення та економічні труднощі викликають постійний стрес та змінюють емоційний стан людей, знижують їхню здатність до конструктивної взаємодії. Навіть незначні побутові суперечки можуть швидко переростати у гострі конфлікти.

Переміщення населення, спричинене активними бойовими діями, зумовило виникнення соціальної напруженості в окремих громадах [7, с. 597]. З одного боку, громади отримали додатковий працездатний людський ресурс, а з іншого - зіткнулися із посиленням соціальної напруги. У громадах із значною кількістю внутрішньо переміщених осіб нерідко стали виникати непорозуміння між місцевим населенням та новоприбулими, щодо розподілу ресурсів, забезпечення житлом та доступу до гуманітарної допомоги. Ускладнюють комунікацію та провокують конфліктні ситуації, як правило, люди, які пережили травматичні події. Вони можуть проявляти підвищену дратівливість чи недовіру навіть у звичайних життєвих обставинах, таких як черги у магазинах чи користування спільною інфраструктурою.

Схожі процеси спостерігаються і у виробничому середовищі. Гостро реагують на зауваження керівництва чи колег працівники, які постійно перебувають під психологічним тиском [6, с. 106]. Звичайне робоче завдання чи критика може сприйматися такими працівниками як особиста образа, що призводить до ескалації конфлікту. Повітряні тривоги, порушення

виробничого процесу та невизначеність майбутнього сприяють виникненню напружених ситуацій між роботодавцями та підлеглими.

Інформаційний простір відіграє особливу роль у загостренні конфліктності. Надмірний потік новин, часто емоційно офарблених чи суперечливих, підсилює тривожність і формує поляризацію думок. Різні погляди на події чи способи реагування на них призводять до конфліктів навіть між близькими людьми, стають причиною гострих суперечок між дорослими та молоддю.

Підвищений рівень соціальної напруженості в умовах війни охоплює практично всі сфери суспільної життя та може проявлятися у зростанні кількості міжособистісних конфліктів. Така ситуація зумовлює необхідність посиленої уваги до розвитку культури комунікації, забезпечення психологічної підтримки населення та формування навичок конструктивного врегулювання конфліктів, що є важливою передумовою збереження соціальної стабільності.

Тривалий вплив стресу, постійна загроза життю, невизначеність та емоційне виснаження є характерними ознаками надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Вони детермінують особливості конфліктної поведінки особистості [2, с. 601]. У таких умовах людина часто перебуває у стані підвищеної тривожності, що знижує рівень самоконтролю та обмежує здатність до раціонального осмислення ситуації. Як наслідок, навіть незначні суперечності можуть швидко трансформуватися у гострі конфлікти, оскільки емоційні реакції починають домінувати над логічним аналізом.

Однією з характерних ознак є підвищена імпульсивність та загострена реакція на зовнішні подразники. У ситуаціях повітряної тривоги чи евакуації люди нерідко вступають у конфлікти через порядок дій, доступ до транспорту чи укриттів, хоча в умовах мирного часу подібні обставини не спричиняли б напруження. Наразі активізуються базові інстинкти самозбереження, які можуть виявлятися як у формі агресивної поведінки, так і у вигляді уникнення взаємодії через повне відсторонення від конфліктної ситуації.

Ще однією характерною рисою є підвищення рівня недовіри між людьми, що зумовлюється інформаційною невизначеністю, поширенням чуток та дезінформації. В умовах воєнної напруги в суспільстві посилюються підозрілість і настороженість, що впливає на характер міжособистісної взаємодії [8, с. 94]. У соціальному середовищі, зокрема у временних спільнотах внутрішньо переміщених осіб, конфлікти можуть виникати через різне трактування подій або сумніви щодо намірів інших людей. Це, в свою чергу, ускладнює встановлення ефективної комунікації та перешкоджає налагодженню конструктивної співпраці.

Одним з факторів впливу на конфліктну поведінку є психоемоційне виснаження. Тривале перебування в умовах небезпеки, переживання втрати близьких або майна сприяють накопиченню

негативних емоцій, які з часом можуть виявлятися у формі конфліктної взаємодії. Зокрема, в сім'ях, які змушені тривалий період проживати в обмеженому просторі через воєнні обставини, частіше виникають суперечки з приводу побутових питань, які за інших умов могли б легко вирішуватися шляхом компромісу.

Доцільно наголосити, що в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру поряд із підвищеною конфліктністю спостерігається і протилежна тенденція, яка виявляється у зростанні рівня згуртованості та взаємопідтримки між людьми. Водночас навіть за таких обставин конфлікти не зникають повністю, а трансформуються, набуваючи більш прихованого чи ситуативного характеру [1, с. 94].

Конфліктна поведінка в умовах війни визначається підвищеною емоційністю, імпульсивністю, зростанням рівня недовіри та значною залежністю від психоемоційного стану особистості. Усвідомлення цих особливостей має важливе значення для розроблення ефективних підходів до попередження та врегулювання конфліктів, а також для забезпечення психологічної стійкості населення в умовах кризових викликів.

У кризових умовах під впливом стресу, небезпек та невизначеності відбувається суттєва трансформація комунікативних стратегій особистості [5, с. 19]. Звичні моделі спілкування, орієнтовані на відкритість, співпрацю та логічну аргументацію, часто змінюються на більш адаптивні, де примітивні форми взаємодії, спрямовані передусім на виживання та збереження психологічної рівноваги. Однією із змін є скорочення та спрощення комунікації. Під час небезпек люди схильні використовувати короткі, чіткі та максимально інформативні повідомлення, уникаючи зайвих деталей. Під час повітряної тривоги чи евакуації, наприклад, комунікація між людьми зводиться до базових інструкцій на кшталт «йди сюди», «швидше», «укриття там», що дозволяє швидко координувати дії. Така форма взаємодії є ефективною в екстремальних умовах, але може виглядати різкою чи навіть агресивною у звичайному соціальному контексті.

Підвищення емоцій у процесі спілкування є характерною рисою поведінки особистості в умовах кризових ситуацій воєнного характеру. За таких обставин люди частіше реагують не стільки на зміст повідомлення, скільки на його емоційне забарвлення. Звичайні зауваження чи прохання можуть інтерпретуватися як критика чи навіть загроза, що зумовлює виникнення оборонних чи агресивних реакцій. У професійному середовищі, зокрема під час вирішення управлінських завдань, це може виявлятися у зниженні ефективності командної взаємодії [9, с. 203]. Працівники або уникають відкритого обговорення проблем, або, навпаки, вступають у конфлікти через незначні комунікативні непорозуміння, що ускладнює досягнення спільних цілей.

В умовах стресу люди схильні звужувати коло комунікації, віддаючи перевагу взаємодії з тими, кому довіряють, і уникаючи контактів із незнайомими чи малознайомими особами. Зокрема, внутрішньо переміщені особи часто утворюють відносно замкнені мікроспільноти, в межах яких комунікація є більш інтенсивною, тоді як взаємодія з ширшою соціальною середою залишається обмеженою. Така тенденція сприяє психологічному захисту, але водночас може ускладнювати процес інтеграції у нові соціальні умови.

У кризових ситуаціях також зростає роль невербальної комунікації. Жести, міміка, інтонація голосу стають важливими сигналами. Вони допомагають швидко оцінити наміри співрозмовника [4, с. 45]. Спокійний тон голосу може заспокоїти людей у стресовій ситуації, тоді як різкі рухи чи підвищений голос здатні посилити паніку чи спровокувати конфлікт.

З виникненням кризових ситуацій воєнного характеру спостерігається активний розвиток нових форм комунікації, насамперед цифрових. Месенджери та соціальні мережі набувають статусу провідних каналів обміну інформацією, координації дій і підтримки соціальних зв'язків [10, с. 790]. В умовах воєнних загроз люди часто об'єднуються в онлайн-спільноті для отримання відомостей про безпеку, організацію допомоги чи евакуацію. Водночас така форма взаємодії супроводжується певними ризиками, зокрема поширенням недостовірної інформації та посиленням емоційної напруженості. Загалом у кризових умовах комунікативні стратегії особистості зазнають суттєвих трансформацій, набуваючи більш адаптивного, але водночас і більш напруженого характеру. Усвідомлення цих змін має важливе значення для налагодження ефективної взаємодії, зниження рівня конфліктності [3, с. 58] та забезпечення психологічної стабільності як окремої особистості, так і суспільства в цілому.

Отже, умови надзвичайних ситуацій воєнного характеру, що супроводжуються впливом стресу, загроз і невизначеності, зумовлюють суттєві зміни у конфліктній поведінці особистості та її комунікативних стратегіях. Посилення емоційності, імпульсивності, зниження рівня довіри та накопичення психоемоційного виснаження спричиняють загострення міжособистісної взаємодії та зростання кількості конфліктів у різних сферах суспільного життя. Водночас відбувається трансформація способів комунікації, які набувають більш ситуативного, спрощеного характеру та орієнтуються на оперативне реагування, виступаючи адаптивною відповіддю на виклики кризового середовища.

Література:

1. Batsurovska I., Kurepin V. The Impact of the War in Ukraine on the Study Results at an Agricultural University // Tréma. 2023. № 60. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15314>.

2. Дідняк А. В. Укритися, неможливо ризикувати: яким у Миколаєві був захист населення під час обстрілів ракетами. Сталий розвиток міст : матеріали XVI Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції : в 4-х ч. / Ч. 2., 21-22 квітня 2023 року. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. С. 598-602. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13796>.

3. Іваненко В. С. Деякі методи оцінки професійних ризиків // Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Біла Церква, 26 жовтня 2022 р. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2022. С. 55-59. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12472>.

4. Іваненко В. С. Створення сучасних та ефективних систем захисту уразливих груп працюючого населення. Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення : матеріали науково-практичного круглого столу, присвяченого 76-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 10 грудня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 45-46. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/20213>.

5. Іваненко В. С. Стресостійкість, як вид психологічної особистості // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 18-20. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12066>.

6. Іваненко В. С. Управління економічними та соціальними питаннями у сфері охорони праці на підприємствах аграрного профілю // Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачево, 6-7 квітня 2022 р. Мукачево : МДУ, 2022. С. 105-108. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11482>.

7. Іваненко В. С. Шляхи виживання та розвитку українського бізнесу під час воєнного стану. Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, ОНЕУ, 10-11 жовтня 2025 р.). Одеса, 2025. С. 595-598. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/22542>.

8. Матвеева К. С., Курепін В. М., Марченко Д. Д. Напрямки роботи сімейного педагога у структурі територіального центру соціальної допомоги сім'ї та дітям // Перспективи та інновації науки. 2021. № 2(2). С. 84-98. DOI:[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-2\(2\)-84-97](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-2(2)-84-97). URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9830>.

9. Орешко А. Ф., Курепін В. М. Психологія праці як інструмент управління якістю праці : збірник наукових праць XIV всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів. Львів : Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2024. С. 202-203. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18276>.

10. Професійна мобільність та безпека: як ефективно використовувати соціальні мережі для кар'єрного розвитку / І. В. Бацуровська, Г. С. Кашина, В. М. Курепін, В. В. Любарець. Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. № 2(32). С. 787-799. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2\(32\)-787-799](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2(32)-787-799).

Секція 1. Психологія конфлікту в умовах сучасних соціальних трансформацій

Макаренко Н.М., кандидат психологічних наук

Романюк І.А., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Криворізький державний педагогічний університет

АДАПТИВНЕ РЕАГУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК КОНСТРУКТИВНОГО ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

Проблема адаптивного реагування особистості в умовах конфліктної ситуації є особливо актуальною для сучасної психологічної науки, оскільки конфлікт виступає невід'ємною складовою міжособистісної, групової, освітньої, професійної та соціальної взаємодії. В умовах сучасних соціальних трансформацій, суспільної нестабільності, інформаційного перевантаження, зростання емоційної напруги та ускладнення комунікативних процесів особистість дедалі частіше опиняється в ситуаціях зіткнення інтересів, потреб, цінностей, очікувань і способів поведінки. Саме тому здатність людини конструктивно реагувати на конфлікт, зберігати психологічну рівновагу, усвідомлювати власні емоції та обирати ефективні стратегії поведінки набуває важливого теоретичного і практичного значення.

Конфлікт у психологічному розумінні є складним явищем, що виникає через суперечності між суб'єктами взаємодії та супроводжується емоційним напруженням, зіткненням позицій і потребою пошуку подальших способів поведінки [3, с. 97]. Водночас його не слід розглядати лише як негативне явище, адже наслідки конфлікту залежать від того, як особистість сприймає ситуацію, наскільки здатна до саморегуляції та готова до діалогу. Саме тому адаптивне реагування